

Tvorba ekologického programu pro děti předškolního věku

Monika Dohnalová

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Monika DOHNALOVÁ**
Osobní číslo: **H10038**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství pro mateřské školy**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Tvorba ekologického programu pro děti
předškolního věku**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti ekologické výchovy a specifík předškolního věku.
Příprava a tvorba ekologického programu.
Realizace programu.
Hodnocení programu.
Prezentace výsledků programu, jejich shrnutí a další doporučení.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BUREŠ, Jiří a kol. Ekologická výchova v mateřských školách. Pardubice: TASK klub: Ekocentrum Paleta, 1996.

ČINČERA, Jan. Environmentální výchova: od cílů k prostředkům. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-147-8.

HORKÁ, Hana. Ekologická výchova v mateřské škole. Brno: Oddělení předškolní výchovy DCVU MU Brno, 1994.

MÁCHAL, Aleš. Průvodce praktickou ekologickou výchovou. Brno: Rezekvítek, 2000. ISBN 80-902954-0-1.

POLÁŠKOVÁ, Anna a kol. Úvod do ekologie a ochrany životního prostředí. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 987-80-246-1927-9.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Eliška Suchánková, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

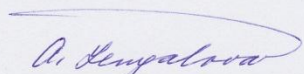
Datum zadání bakalářské práce:

30. listopadu 2012

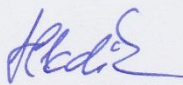
Termín odevzdání bakalářské práce:

3. května 2013

Ve Zlíně dne 6. února 2013

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 29. 4. 2013

Mmika Domalova

TJ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě

pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tématem bakalářské práce je zpracování ekologického programu pro děti předškolního věku.

V teoretické části se snažím přiblížit ekologickou výchovu a pojmy s ní související. Dále se přímo zabývám ekologickou výchovou v předškolním vzdělávání.

V praktické části je zpracovaný program na ekologickou výchovu pro děti předškolního věku, který je následně realizovaný v mateřské škole.

Klíčová slova:

Ekologie, ekologická výchova, environmentalistika, předškolní věk, rámcový vzdělávací program, výukový a vzdělávací program, životní prostředí.

ABSTRACT

The thesis of this dissertation is the assessment of the ecological programme for pre-school children.

In the theoretical section, I try to expound the ecological education and the terms associated with it. In the subsequent section, I address the ecological education in pre-school education.

In the practical part, the programme for the ecological education for children in pre-school age is developed, and is then implemented in a kindergarten.

Keywords: ecology, ecological education, environmental, preschool age, framework educational program, tutorial and educational program, environment.

Touto cestou bych ráda poděkovala paní Mgr. Elišce Suchánkové, Ph.D. za odborné vedení, pomoc a užitečné rady, které mi poskytovala při psaní mé bakalářské práce. Děkuji také mateřské škole, kde byl realizovaný mnou zpracovaný ekologický program. Zároveň bych chtěla poděkovat všem svým blízkým za podporu a pomoc.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Dohnalová Monika

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 EKOLOGICKÁ VÝCHOVA	12
1.1 EKOLOGICKÁ VÝCHOVA V SOUVISLOSTECH	13
1.2 CÍLE EKOLOGICKÉ VÝCHOVY	15
1.3 PRÁVNÍ ZAKOTVENÍ EKOLOGICKÉ VÝCHOVY V ČESKÉ REPUBLICE	17
1.3.1 Zákony, usnesení a vyhlášky.....	17
1.3.2 Ostatní dokumenty	18
1.4 EKOLOGICKÉ SKUPINY, SDRUŽENÍ A ORGANIZACE.....	18
2 EKOLOGICKÁ VÝCHOVA V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ	21
II PRAKTICKÁ ČÁST	25
3 VZDĚLÁVACÍ PROGRAM	26
3.1 VÝCHODISKO PRO TVORBU PROGRAMU	26
3.2 ZAMĚŘENÍ A CÍLE PROGRAMU	26
4 VZDĚLÁVACÍ PROGRAM: „SVĚT OKOLO NÁS“	29
4.1 TÉMA: VODA.....	29
4.2 TÉMA: OVZDUŠÍ	33
4.3 TÉMA: PŮDA	37
4.4 TÉMA: TRÍDĚNÍ ODPADŮ	40
4.5 TÉMA: PAPÍR	43
4.6 TÉMA: PLAST	45
4.7 TÉMA: SKLO.....	47
5 REALIZACE A VYHODNOCENÍ PROGRAMU V MATEŘSKÉ ŠKOLE	49
5.1 TÉMA: VODA.....	49
5.2 TÉMA: PŮDA	51
5.3 TÉMA: OVZDUŠÍ.....	52
5.4 TÉMA: TRÍDĚNÍ ODPADU	53
ZÁVĚR	56
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	57
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	59

ÚVOD

„Každý člověk je o to lepší a ušlechtlejší, oč více si váží přírody.

Kdo si váží přírody, ten ji i miluje.

Láska k přírodě by se měla vštěpovat dětem v rodinách i ve škole jako jedna z nejvzácnějších vlastností člověka.“

Jan Amos Komenský

V poslední době se kontakt s přírodou vytrácí. Kontakt s přírodou by měl prožívat každý člověk a to v jakémkoliv věku. Možnosti pobytu v přírodě jsou omezené, hlavně ve městech, kde není tolik příležitostí se s přírodou setkat. Týká se to i dětí, pro které je přírodní prostředí důležité ke zlepšování pohyblivosti, obratnosti, podporuje sebedůvěru, stimuluje smyslové vnímání a hlavě nabízí dětem prostor pro spontánní hru a volný pohyb.

Dnešní svět je velmi přetechnizovaný. Televize, počítač, hry nebo video nemůže nikdy vynahradit kontakt s přírodou. Dítě k poznávání přírody potřebuje vlastní zkušenosti získané pomocí vlastních sil. Přírodu poznává pomocí smyslových vjemů, vlastního pohybu. A právě příroda umožňuje dítěti všestranný rozvoj.

Problémem není jen nedostatek kontaktu s přírodou, ale i stav přírody. Problematika stavu životního prostředí se týká každého člověka na Zemi. Největším problémem z mého pohledu jsou odpady a stav životního prostředí. Pokládám za důležité seznamovat děti s životním prostředím a jeho nedostatky již v předškolním věku. Děti mají velkou schopnost empatie a velkou touhu pomáhat. Z tohoto důvodu jsem si pro téma své bakalářské práce vybrala problematiku ekologické výchovy v mateřské škole.

V předškolním zařízení je možnost přibližovat dětem přírodu, a to buď pobyt na školní zahradě, nebo vycházkou v nejbližším okolí.

Pozorováním a poznáváním zvířat, rostlin a okolí, celé přírody, vytváříme u dítěte kladný a blízký vztah k přírodě. Vztah rozvíjíme také prací s přírodním materiálem, seznamováním s počasím, složkami životního prostředí, jako voda, ovzduší, půda, hrami v přírodě, spontánním pohybem v přírodě.

Ekologická výchova se v dnešní době nejčastěji praktikuje pomocí různých programů, ať už vytvořenými samotnými učitelkami nebo ekologickými organizacemi.

Prostřednictvím ekologických projektů s pokusy, praktickými činnostmi, přírodním tvořením, kdy se děti dostanou do těsné blízkosti přírody i v mateřské škole.

V prvních slovech cituji Jana Amose Komenského. Již Jan Amos Komenský dobře znal potřeby dětí v předškolním věku, vytyčoval to, co je dnes pro seznamování dětí s přírodou důležité. Požadavky kladl přiměřeně dle věku, a postupně je zvyšoval. Doporučoval blízký kontakt dětí s přírodou, aby se s ní seznámily a měly ji rády. Učil je poznávat pravidelné střídání ročních období a nabádal děti k pozorování.

Jan Amos Komenský vlastně význam ekologické výchovy již řekl ve svém mottu: Ušlechtilý člověk je člověk s úctou k životu současnému i budoucímu a může zajistit harmonii ve vztahu člověk – příroda.

Je důležité začít s ekologickou výchovou už v mateřské škole, protože děti zkušenosti a návyky teprve získávají. Ať tedy v ekologické výchově v mateřské škole platí výrok Fulghuma (2007) „Všechno co opravdu potřebuji znát, jsem se naučil v mateřské školce“.

Cílem mé bakalářské práce je vypracovat, zrealizovat a vyhodnotit program pro ekologickou výchovu v mateřské škole na základě vymezených teoretických východisek z oblasti ekologické výchovy. Práce je aplikačního typu.

V teoretické části se zabývám pojetím ekologické výchovy a specifiky v předškolním vzdělávání. **Pojem ekologická výchova považuji ve své práci za rovnocenný s pojmem environmentální výchova.**

V praktické části navrhuji ekologický program „Svět okolo nás“. Program je vzdělávací nabídkou a obsahuje náměty na dané téma a to otázky, různé hry, pokusy, básně, písně, výtvarné a pracovní náměty.

Přínosem mé bakalářské práce je vytvoření, částečné ověření a vyhodnocení programu. Volné poskytnutí programu pro pedagogy předškolního vzdělávání – náměty ekologické výchovy pro praxi.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 EKOLOGICKÁ VÝCHOVA

Mluvíme-li o vztahu člověka k životnímu prostředí v pedagogickém kontextu, setkáváme termíny jako „výchova k ochraně přírody“, „výchova a vzdělávání v oblasti životního prostředí“, „výchova k péči o životní prostředí“, „ekologická výchova“, „environmentální výchova“, nebo také „výchova pro trvale udržitelný rozvoj“.

Termín „ekologická výchova“ je v České republice problematický, protože se používá synonymně s pojmem environmentální výchova. V tomto smyslu termín „ekologická výchova“ používá například Máchal nebo Horká, oproti tomu Kulich mezi oběma pojmy rozlišuje rozdíly (In Činčera, 2007). Například právě Činčera používá termín ekologická výchova, jako podřazený termín environmentální výchovy.

„Pro účely ekopedagogické praxe ve školách a střediscích ekologické výchovy je možné (i vhodné) považovat pojmy „ekologická výchova“ a environmentální výchova“ za stejnocenné, což ostatně už řadu let platí o obsahové rovnosti pojmu „environmentální výchova“ běžně používaného na Slovensku s českým termínem „ekologická výchova“.“ (Máchal, 2000, s. 14)

V literatuře jsem se setkala s vymezeními, na jejich základě považuji ekologickou výchovu a environmentální výchovu pro účel mé bakalářské práce jako rovnocenné pojmy, v textu je užívám bez rozdílu.

Termín environmentální výchovy užívá ve své knize Leblová (2012), vysvětluje jej jako „termín zaváděný ministerstvem životního prostředí od konce 90. let minulého století. Odhaluje důsledky lidské činnosti, která působí devastaci a ohrožuje život na Zemi. Ukazuje možné způsoby potřebné k dosažení pozitivních změn v životním prostředí. Vychovává k odpovědnému vztahu k přírodě a pochopení její nenahraditelné ceny pro život všech. Má za úkol budovat v lidech pozitivní vztah k přírodě, schopnost estetických prožitků v souvislosti s přírodou, zabývá se poznáváním vztahů v přírodě a vlivem člověka na ni. Věnuje se budování správných hodnot, postojů a kompetencí k péči o přírodu.“

Horká (In Máchal, 1996, s. 20) o ekologické výchově mluví jako o „procesu cílevědomého osvojování a rozvíjení ekologického poznání, citlivosti a odpovědnosti, jež se promítají v chování a jednání jedince“. Dále uvádí, že je ekologická výchova komplexní proces rozdělený na poznávání životního prostředí, utváření a rozvíjení hodnot

včetně etických a estetických a rozvíjení odpovědného jednání. (Horká, 1994) Ekologickou výchovu také vymezuje Bureš (1996) a to jako získávání základních znalostí a vědomostí o souvislostech a vztazích v životním prostředí. Jde o poznání a pochopení živé a neživé přírody, vztahů mezi organismy a působení člověka na přírodu a to i s poznáním důsledků, způsobujících devastaci a ohrožení všech složek životního prostředí s následným ohrožením lidského zdraví a všeho živého na Zemi. Dále zmiňuje, že ekologická výchova má u dětí utvářet základní hygienické dovednosti, sociálně kulturní dovednosti a návyky ve vztahu k životnímu prostředí. Dále probouzet citový vztah k přírodě ale i k výtvorům práce člověka, také k lidem samotným. Ekologická výchova by měla poskytnout základní poznatky o dobrém a špatném vztahu a chování lidí k životnímu prostředí.

V rámci ekologické výchovy by měly být odborné poznatky z oblasti ekologie spjaty s citovými a smyslovými prožitky, díky kterým se u žáků/děti rozvíjí láska a vztah k přírodě, zvyšuje se úcta k životu a úroveň lidských vztahů. Vědomosti a dovednosti získané ekologickou výchovou budují u žáků/děti hodnotové postoje a názory.

1.1 Ekologická výchova v souvislostech

Ekologická výchova vychází z pojmu ekologie, environmentalistika. Dále pojímá pojem životní prostředí a s tím související problematiku odpadů, kterou se zabývám i ve své praktické části.

Přírodovědným základem nauky o životním prostředí, ať už člověka nebo jakéhokoliv organismu, je biologická věda zvaná **ekologie**. (Polášková, 2011)

„**Ekologie** je biologická věda a je nezbytným základem všech snah o ochranu životního prostředí člověka.“ (Jakrlová, Pelikán, 1999, s. 29)

Podle Aleše Máchala (2001, s. 16) je ekologie „věda zkoumající vzájemné vztahy mezi živými organismy i vzájemné vztahy těchto organismů k jejich prostředí; nauka o souvislostech v přírodě; věda o ekosystémech.“ Horká v knize Teorie a metodika ekologické výchovy vymezuje ekologii jako vědní obor zabývající se vztahy mezi jednotlivými organismy, jejich prostředím a mezi organismy navzájem.

Pojem **environmentalistika** vymezuje ve své knize Leblová (2012): Environmentalistika zkoumá lidské působení na ekosystémy. Náplní je ochrana životního prostředí a prevence

proti znečišťování, náprava škod vzniklých působením člověka. Dále zahrnuje hospodaření s energiemi a využívání přírodních zdrojů, taky péči o zdraví lidí. Environmentalistika zasahuje do dalších oborů, jako biologie, ekologie, chemie, fyzika, etika... Červinka (2005) říká: „Environmentalistika se zabývá společenskými, technickými a ekonomickými otázkami týkajícími se životního prostředí; studuje tedy i umělé složky životního prostředí, které vytváří člověk.“

Životní prostředí vymezuje Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, a to že „životním prostředím vše, co vytváří přirozené podmínky existence organismů včetně člověka a je předpokladem jejich dalšího vývoje. Jeho složkami jsou zejména ovzduší, voda, horniny, půda, organismy, ekosystémy a energie.“ Definice přijatá na konferenci UNESCO 1967 definuje životní prostředí jako tu „část světa, kterou organismus používá, pozměňuje a které se musí i přizpůsobovat, aby nezahynul.“ (Kunc, 1996, s. 30)

S životním prostředím souvisí i **problematika odpadů**, na kterou bychom neměli zapomínat. Odpad je věc, které se chce člověk zbavit, nebo věc, jejíž odstranění je nutné, a to z hlediska ochrany životního prostředí, ochrany zdraví člověka.

Rozlišujeme rostlinný a živočišný odpad ze zemědělské výroby, minerální původ odpadu z dolů nebo sutí ze staveb, odpad z chemických procesů (různé kyseliny, louhy, fenoly, dehty apod.), radioaktivní odpad a nakonec komunální odpad. Komunální odpad je smíšený odpad z našeho života. (Winterová, 2004)

Dříve lidé problémy s odpady neměli, ty začaly, až když lidé začali žít na jednom místě.

Množství odpadu čím dál více roste, dnes je komunální odpad tvořen především obaly od potravin a spotřebního zboží. Jeden člověk vyprodukuje ročně až 200kg odpadů.

Co dělat pro zmenšení množství odpadu? Dá se kupovat větší balení, kupovat věci bez obalu, nebo také třídit odpad.

Recyklace je možnost jak naložit s odpadem a využít tak z odpadu skryté látky a energii k další potřebě. Třídění odpadu je důležité pro následnou recyklaci – znovu využití odpadu, dáváme tak odpadkům „nový život“. Pro třídění jsou ve městech a vesnicích rozmístěny barevné kontejnery. Tyto roztríděné odpady z barevných kontejnerů zpracovává odborná firma a předává je k recyklaci – vyrábí se tak nové výrobky. Naopak neroztríděné odpady z černého kontejneru na směsný komunální odpad už „další život“ nedostanou, skončí na skládce. (Šťastná, 2007)

Myslím, že základy třídění odpadu je důležité zapojovat již v předškolním období, dítě se zároveň učí rozpoznávat materiál a barvy kontejnerů. V praktické části mám třídění odpadu zařazeno. Zařazuji pouze třídění plastu, papíru a skla.

1.2 Cíle ekologické výchovy

„Cílem ekologicko-výchovného působení není jen člověk ekologicky gramotný, ale i aktivně projevující a obhajující své nesobecké občanské postoje ve prospěch přírody a přirozenějších způsobů lidského pobývání na Zemi, člověk, který je schopen bohatého života skromnými prostředky a má přirozený cit či smysl pro jednání s ekologickou etikou.“ (Máchal, 2000, s. 14 - 15)

Ekologická výchova dle Máchala (2001) pojímá v nejširším smyslu veškeré výchovně-vzdělávací úsilí, jehož cílem je především:

1. Zvyšovat spoluodpovědnost lidí za současný i příští stav přírody a životního prostředí, rozvíjet tvořivost, citlivost a vstřícnost lidí k řešení problémů péče o přírodu.
2. Utvářet ekologicky příznivé hodnotové orientace, které kladou důraz na dobrovolnou střídmost, na nekonzumní, duchovní kvality lidského života.
3. V praktické pedagogické činnosti jde o dosažení vyváženého souladu nezbytných odborných ekologických poznatků s citovými a smyslovými prožitky, které pomáhají nalézat lásku k přírodě, zvnitřňovat úctu ke všemu životu a zvyšovat úroveň mezilidských vztahů.

Horká (1994) zmiňuje, že ekologická výchova vede k utváření ekologické kultury osobnosti, obsahující část:

1. poznávací (kognitivní) – souhrn poznatků k uvědomění si složitosti a propojenosti vztahů mezi lidskou činností a přírodou,
2. postojovou (hodnotící) – promítání emocionálního vztahu k přírodě a etické a estetické hodnocení „Již v předškolním věku má rozvíjené ekologické cítění výraznou motivační schopnost směřující k odpovědnosti.“ (Horká, 1994, s. 5),
3. činnostní (přetvářecí) – obsahuje odpovědné a šetrné jednání, tzn. naučit se ekologicky šetrnému životnímu stylu, aktivní účast na péči o životní prostředí.

Kdy ekologická kultura osobnosti je „souhrn poznatků, přesvědčení a hodnot, umožňujících člověku chovat se a jednat v souladu s požadavky šetrného vztahu k přírodě. Osvojit si ekologickou kulturu znamená poznávat obecné zákonitosti vývoje přírody a společnosti, chápat jejich vzájemnou souvislost, uvědomit si hodnotu přírody a být přesvědčen o nutnosti harmonie ve vztazích člověka k člověku a člověka k přírodě.“ (Horká, s. 9)

V metodické příručce Průvodce po ekovýchovných programech (2002) jsou vymezeny cíle ekologické výchovy. Rozděleny taktéž do tří oblastí, jako např. u Horké (1994).

a) Znalosti a porozumění

- povědomí, že je životní prostředí tvořeno různými složkami, které jsou propojeny,
- povědomí, že každý člověk je součástí tohoto systému a že je na něm závislý,
- pochopení procesů, které jsou základem života – např. koloběh látek, tok energie a informací, pochopení jejich působení,
- pochopení, že lidé ovlivňují své prostředí jeho využíváním, nakládáním s odpady, porozumění tomu, jak je prostředí ovlivněno růstem populace a využíváním technologií,
- pochopení, že naše vnímání prostředí je ovlivňováno biologickými potřebami, technickými prostředky, zkušenostmi a touhami,
- poznání různých souborů kritérií pro hodnocení změn životního prostředí,
- rozvoj citu pro společenské hodnoty přispívající ke kvalitě prostředí,
- pochopení změny životního prostředí a jejího usměrňování.

b) Dovednosti

- pozorování/vnímání všemi smysly,
- zaznamenávání, sbírání, třídění a prezentování informací,
- třídění, hodnocení a vysvětlení číselných dat,
- formování zdůvodněných názorů, vyvážených mínění, formulace a ověřování hypotéz,
- praxe v ohodnocování předpokládání, projektování, plánování a řešení problémů,
- spolupráce s ostatními.

c) Postoje

- péče a pocit odpovědnosti za zdraví a stav celého prostředí,
- kritický postoj k přijímaným informacím,
- respekt k přesvědčení druhých, k důkazům a argumentům,
- smysl pro společenství s ostatními lidmi i ostatními živými bytostmi.

Tyto cíle nejsou určeny pro předškolní období. Pro svůj program jsem si výše uvedené cíle zjednodušila pro předškolní věk a dle vybraných zpracovávám program v praktické části.

1.3 Právní zakotvení ekologické výchovy v České republice

Ekologická výchova je v České republice dána platnými právními předpisy, které upravují roli státu a kompetence jeho orgánů v této oblasti. Dílčí stanoviska obsahuje Ústava ČR, Listina základních práv a svobod. Hlavním materiálem pro ekologickou výchovu bylo Usnesení vlády ČR č. 232 z r. 1992 „Ke strategii státní podpory ekologické výchovy v České republice na 90. léta.

1.3.1 Zákony, usnesení a vyhlášky

Zákon č. 17/1992 Sb. o životním prostředí. Tento zákon vymezuje základní pojmy a zásady ochrany životního prostředí. Je jediným, který stanovuje všeobecné podmínky pro ekologickou výchovu §16: Výchova, osvěta a vzdělávání se provádějí tak, aby vedly k myšlení a jednání, které se v souladu s principem trvale udržitelného rozvoje, k vědomí odpovědnosti za udržení kvality životního prostředí a jeho jednotlivých složek a k úctě k životu ve všech jeho formách“. Dalším zákonem je **zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny**, mohli bychom také jmenovat **zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí**, které v §13 ukládá povinnost MŽP ve spolupráci s MŠMT „podporovat osvětu, výchovu a vzdělávání široké veřejnosti v oblasti ochrany životního prostředí se zvláštním zaměřením na výchovu dětí a mládeže“. Z oblasti životního prostředí můžeme jmenovat ještě další zákony, a to: **zákon č. 254/2001 Sb., o vodách**, **zákon č. 181/2001 Sb., o odpadech** a **zákon č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší**. Veškeré zákony jsou k nalezení na webových stránkách Ministerstva životního prostředí. Důležité je zmínit i tzv. školský zákon, **zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání**, kde jsou v §2 vymezeny cíle vzdělávání, mezi která patří i „získání a uplatňování znalostí o životním prostředí

a jeho ochraně vycházející ze zásad trvale udržitelného rozvoje a o bezpečnosti a ochraně zdraví“.

1.3.2 Ostatní dokumenty

Mezi ostatní dokumenty můžeme zařadit:

Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice (SP EVVO), který byl schválený 23. 10. 2000. Stěžejním cílem je „vybudovat komplexní fungující systém environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice, který se pozitivně projeví v šetrnějším přístupu společnosti k životnímu prostředí“ (EVVO, 2000). Byl sepsán **akční plán Státního programu environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice na léta 2010 – 2012 s výhledem do roku 2015**, který představuje soubor opatření pro daný úsek, které jsou nápomocné pro dosažení cílů Státního programu environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice. Neměli bychom zapomenout ani na **Národní program rozvoje vzdělávání v České republice** – Bílá kniha. Tento dokument byl přijatý vládou v roce 2001. V kapitole 1. Obecné cíle vzdělávání a výchovy se i mimo jiné uvádí: „Za jednu s životně důležitých podmínek uchování kontinuity lidské společnosti a její kultury nutno považovat výchovu k ochraně životního prostředí ve smyslu zajištění udržitelného rozvoje společnosti, kdy jde nejen o zprostředkování poznatků, ale i vytvoření citlivého vztahu k přírodě a získávání schopnosti i motivace, k aktivnímu utváření zdravého životního prostředí“. (Bílá kniha, 2001, s. 14) Jako poslední dokument bych uvedla **Metodický pokyn MŠMT k zajištění environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty**, který poskytuje názorný a konkrétní návod na realizaci ekologického vzdělávání ve škole a jak realizaci zakotvit v dokumentaci školy.

1.4 Ekologické skupiny, sdružení a organizace

V České republice existuje stále více skupin, sdružení a organizací, které se zabývají životním prostředím a výchovou k péči o ně, a to profesionálně i dobrovolně.

Spousta středisek ekologické výchovy nabízí výukové programy pro školy. Programy navazují na školní vzdělávací programy nebo je doplňují.

Vybraná střediska ekologické výchovy v České republice:

- Alcedokontakt Vsetín – existence od roku 1991. Nabízí výukové programy pro mateřské školy, základní školy, střední školy i praktické školy.
Odkaz: <http://www.alcedo-vs.cz/>
- Cassiopeia České Budějovice – výukové programy zaměřené na ekologickou výchovu a globální výchovu pro školy v regionu, projekt pro studenty vysokých školy a semináře pro učitele.
Odkaz: <http://www.cegv-cassiopeia.cz/>
- Dřípatka Prachatice – jedno z nejstarších center ekologické výchovy v České republice.
Odkaz: <http://www.dripatka.cz/>
- Ekocentrum Pardubice – zaměřené na ekovýchovné programy, poskytování informací pro veřejnost, pořádání seminářů.
Odkaz: <http://www.paleta.cz/>
- EVA Praha – iniciátor vzniku Národního střediska ekologické výchovy (NSEV).
- Chaloupky Kněžice – středisko pro vzdělávání a výchovu v přírodě.
Odkaz: <http://www.chaloupky.cz/cs/>
- Lipka Brno – specializované školské zařízení. Zajišťuje výukové programy, vedení přírodovědných, ekologických, výtvarných a dalších zájmových kroužků.
Odkaz: <http://www.lipka.cz/>
- Rosa České Budějovice – ekologické informační centrum.
Odkaz: <http://www.rosacb.cz/>
- Sever Horní Maršov – středisko ekologické výchovy a etiky.
Odkaz: <http://sever.ekologickavychova.cz/>
- Slunákov Olomouc – občanské sdružení pro ekologickou výchovu. Jako hlavní činnost nabízí ekologicko-výchovné a vzdělávací programy pro všechny typy škol, semináře pro pedagogy, vychovatele a studenty učitelství.
Odkaz: <http://www.slunakov.cz>
- Šípek Český Krumlov – centrum ekologické výchovy v sídle CHKO Blanský les. Pořádá jednodenní ekologické programy pro školní třídy.
Odkaz: <http://www.ekocentrumsipek.cz/>

- Tereza Praha – sdružení pro ekologickou výchovu ČSOP. Pořádá celostátní výchovné projekty.
Odkaz: <http://www.terezanet.cz/>
- Toulcův dvůr Praha – ekologické centrum Prahy.
Odkaz: <http://www.toulcuvdvur.cz/>
- Vita Ostrava – sdružení pro ekologickou výchovu a poradenství.
- Ekodomov – občanské sdružení, propagující a uplatňující životní styl založený na sounáležitosti, vyváženosti a vzájemné prospěšnosti člověka a přírody.
Odkaz: <http://www.ekodomov.cz/>

Z uvedených organizací se činností pro mateřské školy zabývá většina výše uvedených organizací:

Alcedokontakt Vsetín, který nabízí výlety, terénní programy a pobyty pro mateřské školy.

Cassiopeia České Budějovice, Ekocentrum Pardubice, Chaloupky Kněžice, Sluňákov Olomouc a Šípek Český Krumlov nabízejí ekologické výukové a vzdělávací programy pro mateřské školy. Středisko ekologické výchovy Sever Horní Maršov nabízí volnočasové aktivity pro rodiče a děti. Sdružení Tereza nabízí projekt Ekoškolky – rodiče, děti a učitelé pro udržitelný rozvoj. Tento projekt je směřován na mateřské školy v Olomouckém, Zlínském a Moravskoslezském kraji. Toulcův Dvůr přímo nabízí mateřskou školu Semínko, která je mateřskou školou s environmentálním vzdělávacím programem. Dále nabízejí výukové programy i pro mateřské školy a poskytují i praxe pro studenty středních, vyšších odborných a vysokých škol.

2 EKOLOGICKÁ VÝCHOVA V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ

V předškolním kurikulu se pojem ekologická výchova neobjevuje, tento pojem je uváděn v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání, jako průřezové téma – environmentální výchova. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV) je integrovaný, tudíž se ekologická výchova prolíná všemi oblastmi. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání uvádí následující oblasti: Dítě a jeho tělo, Dítě a jeho psychika, Dítě a ten druhý, Dítě a společnost, Dítě a svět.

Ekologickou výchovou v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání se nejvíce zabývá oblast Dítě a svět, která zahrnuje tyto vzájemně propojené kategorie – dílčí vzdělávací cíle (co pedagog podporuje), vzdělávací nabídku a očekávané výstupy (co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže). Nicméně prvky ekologické výchovy bychom našly v každé z uvedených oblastí.

Vzdělávací oblast Dítě a svět: „Záměrem vzdělávacího úsilí pedagoga v environmentální oblasti je založit u dítěte elementární povědomí o okolním světě a jeho dění, o vlivu člověka na životní prostředí – počínaje nejbližším okolím a konče globálními problémy celosvětového dosahu – a vytvořit elementární základy pro otevřený a odpovědný postoj dítěte (člověka) k životnímu prostředí.“ (RVP PV, 2004, s. 29)

Očekávané výstupy (co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže)

Vybrané očekávané výstupy z RVP PV, které zasahují do oblasti ekologické výchovy:

- osvojit si elementární poznatky o okolním prostředí, které jsou dítěti blízké, pro ně smysluplné a přínosné, zajímavé a jemu pochopitelné a využitelné pro další učení a životní praxi,
- mít povědomí o širším společenském, věcném, přírodním, kulturním i technickém prostředí i jeho dění v rozsahu praktických zkušeností a dostupných praktických ukázek v okolí dítěte,
- vnímat, že svět má svůj řád, že je rozmanitý a pozoruhodný, nekonečně pestrý a různorodý – jak svět přírody, tak i svět lidí (mít elementární povědomí o existenci různých národů a kultur, různých zemích, o planetě Zemi, vesmíru apod.),
- všimnout si změn a dění v nejbližším okolí,

- porozumět, že změny jsou přirozené a samozřejmé (všechno kolem se mění, vyvíjí, pohybuje a proměňuje a že s těmito změnami je třeba v životě počítat), přizpůsobovat se běžně proměnlivým okolnostem doma i v mateřské škole,
- mít povědomí o významu životního prostředí (přírody i společnosti) pro člověka, uvědomovat si, že způsobem, jakým se dítě i ostatní v jeho okolí chovají, ovlivňují vlastní zdraví i životní prostředí,
- rozlišovat aktivity, které mohou zdraví okolního prostředí podporovat a které je mohou poškozovat, všimnout si nepořádků a škod, upozornit na ně,
- pomáhat pečovat o okolní životní prostředí (dbát o pořádek a čistotu, nakládat vhodným způsobem s odpady, starat se o rostliny, spoluvytvářet pohodu prostředí, chránit přírodu v okolí, živé tvory apod.).

(RVP PV, 2004, s. 30)

Rámcový vzdělávací program nabízí osnovu, nabídku. Je na každé mateřské škole, jak s ní naloží ve svém školním vzdělávacím programu. Dále je na učitelkách, jak moc ekologickou výchovu budou u dětí rozvíjet a jakou vzdělávací nabídku dětem poskytnou.

I když se rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání nezabývá přímo ekologickou výchovou, existují publikace zabývající se touto problematikou, například Horká (1994), Bureš (1996), Leblová (2012). Většinou tyto knihy nabízí pouze zpracované projekty, činnosti. Teorií se zabývá kniha od Hany Horké.

Horká (1994, s. 16) také uvádí hlavní zásady pro ekologickou výchovu v předškolním období, a to:

- zajistit aktivní kontakt s prostředím,
- získávat praktické zkušenosti,
- umožnit hluboký prožitek,
- využívat prvky umění a hrové (ekohry),
- klást důraz na sebereflexi a sebepoznání dítěte.

Proto by se v mateřské škole měla ekologická výchova uskutečňovat v přímém kontaktu dětí s přírodou, přímým pozorováním a nejlépe prací s přírodním materiálem. Nalézat kladný vztah k přírodě a ke všemu živému, poznávat přírodu všemi smysly. Vytvářet u dětí elementární postoje k životnímu prostředí.

Horká (1994, s. 5) uvádí, že „v mateřské škole spatřujeme těžiště v elementárním poznávání životního prostředí (především přírody), utváření vztahů k němu i rozvíjení kladných dovedností a návyků péče o životní prostředí.“ Bureš (1996) popisuje, že ekologická výchova má u dětí utvářet základní hygienické dovednosti, sociálně kulturní dovednosti a návyky ve vztahu k životnímu prostředí. Dále probouzet citový vztah k přírodě ale i k výtvorům práce člověka, také k lidem samotným. Ekologická výchova by měla poskytnout základní poznatky o dobrém a špatném vztahu a chování lidí k životnímu prostředí.

Myslím, že důležité je zmínit i postoj dětí k ekologii a ekologickým problémům, který zmiňuje ve své knize Hana Horká (1994) a to, že děti spojují ekologické problémy s potřebou pomoci především živým organismům, se znečišťováním vody, vzduchu, půdy a s problematikou odpadů. S tímto názorem se ztotožňuji a aplikuji ho ve své práci.

Při výchově je také důležité poskytovat dětem příklad svým kladným chováním a jednáním, dále vést ekologický způsob života, ukazovat dětem dobré vztahy mezi učiteli, rodiči a dětmi.

V kapitole 1.2 jsem vypsala cíle ekologické výchovy, které nejsou určené pro předškolní věk. Tyto cíle jsem si zjednodušila pro daný věk:

a) znalosti a porozumění

- povědomí, že je životní prostředí tvořeno složkami – neživé (voda, ovzduší, půda, horniny) a živé (organismy),
- povědomí, že je člověk součástí přírody,
- povědomí o některých procesech v přírodě – koloběh vody, tvorba kyslíku,
- pochopení, že lidstvo ovlivňuje životní prostředí,
- nakládání s odpady,
- rozvoj citu pro společenské hodnoty, které přispívají ke kvalitě prostředí.

b) dovednosti

- pozorování a vnímání všemi smysly,
- sbírání, třídění,
- tvořivá spolupráce s ostatními.

c) postoje

- mít chuť poznávat nové věci, seznamovat se s přírodou,
- prožívat radost z poznávání,
- péče a pocit odpovědnosti za zdraví a stav celého prostředí.

Některé uvedené cíle jsou v komparaci s očekávanými výstupy v RVP PV. Dle vybraných cílů zpracovávám svůj program pro ekologickou výchovu (viz praktická část).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 VZDĚLÁVACÍ PROGRAM

Prášilová (2003, s. 17) nahlíží na **vzdělávací program** jako na „projekt výuky vytvořený za účelem překlenutí výkonnostní mezery mezi tím, jak jedinec (případně skupina osob) danou problematiku momentálně zvládá, a tím, jak je žádoucí, aby tuto problematiku z nějakých důvodů zvládal.“

Máchal (2000, s. 134 - 135) vymezuje **výukový program** jako „interaktivní výchovně vzdělávací lekci, jejímž cílem je upevnění, prohloubení a rozšíření učiva všech stupňů škol v souladu se školními vzdělávacími programy.“ Jako další termín vymezuje přímo **ekologický výukový program (EVP)**, a to jako „interaktivní tvořivá výchovně vzdělávací lekce s cílem obohatit učivo všech stupňů škol o ekologický a environmentální rozměr. EVP probíhá zpravidla mimo školu, tj. v přírodě, ve středisku ekologické výchovy, v zahradě apod.“

Tyto definice vymezují nároky na výukový program, především k obohacení výuky ve škole. Programy vytvářené pro mateřské školy musí být přizpůsobeny potřebám, zvláštnostem a věku dětí. Proto pro svůj program volím motivační příběhy, hry, při kterých se zároveň děti seznamují s teorií, smyslové hry a především pro děti zajímavé pokusy.

3.1 Východisko pro tvorbu programu

Východiskem pro tvorbu programu byla analýza školního vzdělávacího programu (ŠVP) mateřské školy, ve kterém byl program realizován. Mateřská škola se ekologií zabývá pouze okrajově – poznávání přírody jako takové. Bližší seznamování s ochranou životního prostředí a třídění odpadu se v ŠVP nenachází. Analyzovat jsem chtěla i třídní vzdělávací program, ale byl předěláván. Učitelka se sama zmínila, že například třídění odpadu se chystají zavést už 3 roky, ale zatím se k tomu nedostaly.

3.2 Zaměření a cíle programu

Ve svém programu se zaměřuji na složky životního prostředí – voda, ovzduší, půda a dále na problematiku odpadů, která s životním prostředím úzce souvisí. Děti by měly získat elementární povědomí o existenci složek životního prostředí a také vědět o problematice odpadů, dozvědět se o znečišťování a co mohou pro přírodu samy udělat. Dále hlavně probouzet kladný citový vztah k přírodě a poskytovat informace o dobrém a špatném chování člověka k životnímu prostředí.

Program je tvořen náměty na dané téma, je tedy určitou vzdělávací nabídkou. Obsahuje příběhy, otázky, pohybové hry, psychomotorické hry, smyslové hry, výtvarné a pracovní činnosti, pracovní listy, pokusy a písňe.

Je rozdělený na 2 části:

1. Složky životního prostředí – voda, ovzduší, půda
2. Problematika odpadů – papír, plast, sklo

Program má sedm témat:

- 1. téma: Složky životního prostředí – voda
- 2. téma: Složky životního prostředí – ovzduší
- 3. téma: Složky životního prostředí – půda
- 4. téma: Třídění odpadu
- 5. téma: Třídění odpadu – papír
- 6. téma: Třídění odpadu – plast
- 7. téma: Třídění odpadu – sklo

Program vychází z uvedených cílů v kapitole 3. A to konkrétně:

- povědomí, že je životní prostředí tvořeno složkami – neživé (voda, ovzduší, půda),
- povědomí, že je člověk součástí přírody,
- povědomí o některých procesech – koloběh vody
- pochopení, že lidstvo ovlivňuje životní prostředí,
- nakládání s odpady,
- rozvoj citu pro společenské hodnoty, které přispívají ke kvalitě prostředí,
- pozorování a vnímání všemi smysly,
- sbírání, třídění,
- tvořivá spolupráce s ostatními,
- mít chuť poznávat nové věci, seznamovat se s přírodou,
- prožívat radost z poznávání,
- péče a pocit odpovědnosti za zdraví a stav celého prostředí.

Konkrétní cíle programu

- Seznámit se s třemi složkami životního prostředí – voda, vzduch, půda, jejich potřebou a znečištěním.
- Naučit se rozpoznat odpad a vědět, jak ho třídit.
- Mít chuť poznávat a učit se nové věci.

Sestavení programu

Program vždy obsahuje jednotlivá **témata, cíle** pro každé téma. Cíle jsou uvedeny pro pedagoga. **Očekávané výstupy**, které jsou brány jako cíl pro dítě, jako je to v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání. Dále obsahuje **organizační formy a předpokládané metody**.

4 VZDĚLÁVACÍ PROGRAM: „SVĚT OKOLO NÁS“

Motto: „Abychom pochopili pravidla ekologického chování a dokázali se jimi řídit, potřebujeme vlastnosti a schopnosti jako jsou: láska k přírodě, omezování vlastních potřeb, šetrnost, schopnost se rychle přizpůsobit měnícím se podmínkám a schopnost vlastního úsudku a jednání. Předpokladem pro rozvoj těchto vlastností je ochota poznat sám sebe a síla pracovat na sobě. Základy je proto nutné položit již u malých dětí.“

(Elfriede Pausewangová)

4.1 Téma: Voda

Téma:	Samá voda
Cíle:	Osvojení si elementárních poznatků o vodě – kde všude voda je, jaká je potřeba vody, jak se dá voda znečistit, skupenství vody, koloběh vody. Vytváření návyků k ochraně vody. Vytváření kladného postoje k přírodě a ochraně přírody.
Očekávané výstupy:	Vědět, kde se voda nachází, proč je pro život důležitá, jak a čím se znečišťuje. Poznat a pojmenovat skupenství vody. Mít kladný vztah k přírodě.
Organizační formy:	Řízená činnost, hra, vycházka.
Předpokládané metody:	Vyprávění, vysvětlování, rozhovor, diskuse, práce s knihami, textovým a obrazovým materiálem, předvádění činností, pokusů, grafické a výtvarné činnosti, dramatické hry, smyslové hry, sledování.

Řízená diskuse na téma. Využití obrázků a pomůcek.

- Děti se dozví, kde všude vodu můžeme najít, že není jen ve vodovodním kohoutku, proč je voda důležitá a že se voda dá znečistit.
- Poznají skupenství vody a koloběh vody.

Předpokládané otázky:	Kde všude najdeme vodu?
	Jaká může voda být?
	K čemu potřebujeme vodu?
	Je voda důležitá? Proč?
	Co by se dělo bez vody?

Náměty na vyprávění:

- Příběh o Kapičce Jáře (Hederer, 1994, s. 18-19) – Děti z příběhu u Kapičce Jáře poznají koloběh vody.
- O chlapci, který si ničeho nevážil. – Děti v příběhu poznají chlapce, který znečišťoval vodu a okolí; práce s příběhem – co dělal chlapec špatně, jak by to mělo být správně?
- Co je proti pomněnkám (Daisy Mrázková) – o koloběhu vody
- Poklad (Antonín Jiráček) – pohádka o tom, jak je voda důležitá
- Jak sluníčko vrátilo štěňátku vodu (Zdeněk Miler)

Hry:

- Hra na déšť

Pomůcky: velký nakreslený mrak, různé obrázky krajiny, obrázek slunce, obrázek deště, (bubínek, trojúhelník).

Rozmístíme obrázky krajiny po třídě. Velký nakreslený mrak položíme doprostřed herny. Na mrak se seskupí děti, které jsou proměněny v kapky vody (deště) a pohromadě tvoří mrak. Na pokyn učitelky – zvednutí obrázku deště, se děti rozmístí po herně k různým obrázkům krajiny dle jejich volby. Když začne hrát sluníčko (učitelka zvedne obraz slunce), kapky se vypařují – z louky, řeky, pastvy,... a děti se vrací zpátky a vytváří znovu mrak.

- Vlny

Pomůcky: šátky.

Děti utvoří dvojice, trojice nebo čtveřice (ale počtu dětí), chytanou si šátek mezi sebe a vytváří vlny. Činnost lze provádět i se všemi dětmi najednou s velkým plátnem.

Dramatické ztvárnění (koloběh vody):

- Studánka – děti sedí v hloučku (turecký sed).
- Horský potok – běh dětí v zástupu, vyhýbání se překážkám (kameny).
- Rybník – seskupení do hloučku, vlnění se.
- Řeka – běh ve dvojicích, trojicích.
- Moře – vytvoření 3 řad po 7 dětech (dle počtu dětí), rytmické pohybování vpřed a vzad, šumění.

- Vypařování – děti se položí na záda, zavřou oči a po chvíli se pomalu zvedají až na špičky, zvedají ruce.
- Mrak – vytvoření kruhu (může být i více), volné pohybování.
- Déšť – kruh (kruhy) se zastaví, děti se pustí, zvednou ruce nad hlavu a volně si sedají na zem a činnost opakují.

Smyslové hry:

Jaká je voda?

Pomůcky: nádoby na vodu (kelímky, sklenice), potravinářské barvivo, hlína, cukr, sůl, citrón.

- Zrak: čistá voda, špinavá voda, obarvená voda.
- Hmat: studená voda, teplá voda (ne horká!), led.
- Chuť: sladká voda, kyselá voda, slaná voda.

Pokusy:

- Znečištěná voda (Javna, 2012)

Pomůcky: potravinářské barvivo, sklenice (dle počtu stolů ve třídě), bílá květina (sněžěnka, tulipán, karafiát,...).

Na každý stoleček rozdáme sklenici s vodou. Do sklenice s vodou před dětmi kápneme potravinářské barvivo – děti pozorují rozptylování barviva ve vodě, až je obarvená celá voda. S dětmi si představíme, že barvivo představuje nějakou škodlivinu ve vodě. Poté do sklenice dáme květinu. Necháme několik hodin a dnů a děti pozorují co se s květinou děje.

Pokládáme dětem otázky typu, co si myslí, že se s květinou stane a proč?

- Čistička

Pomůcky: 2 zavařovací sklenice, 2 PET lahve, písek, kamínky, filtrační papír, čistá a špinavá voda.

Nachystáme si špinavou vodu – klacíky, listí, hlína, polystyrén, kousky sáčku apod. Rozřízneme PET lahve – potřebujeme vrchní část, které odšroubujeme vršek. Vrchní část PET lahve otočíme hrdlem dolů a vložíme do sklenice, dáme filtrační papír – do jedné kamínky do druhé písek – Čistička je hotová.

Rozhovor s dětmi o čistotě vody.

Špinavou vodu naléváme do první sklenice s kamínky – voda se zbaví hrubších nečistot (kamínky, klacíky,...) – pozorujeme s dětmi, že je voda o něco čistější, ale pořád to není ono. Vodu z první sklenice vezmeme a naléváme ji do druhé sklenice s pískem (přes písek filtrujeme vícekrát) – opět s dětmi pozorujeme čistotu vody.

Rozhovor o čistotě vody – pokusu.

- Zmrazování vody

Pomůcky: miska, voda, mrazák.

S dětmi naplníme misku vodou a dáme ji do mrazáku. Co se s vodou stane? Sledování zmrznuté vody. Následně můžeme s dětmi sledovat tání vody – zmrzlou vodu položíme na parapet, led se bude rozpouštět.

- Míchání tekutin

Pomůcky: nádoby na vodu (nelépe průhledné), olej, sirup, barva.

Před dětmi mícháme čistou vodu s olejem, sirupem, barvou.

Výtvarné náměty:

- Rozpouštění barev

Pomůcky: tvrdý papír A5 nebo A4, voda, vodové barvy, štětce, kelímky s vodou.

Děti natrou celý papír vodou a poté do vody rozpouští barvy.

- Kreslení znečištěné řeky a okolí

Jak to být nemá? Zadáme dětem námět ke kresbě – kreslení znečištěné řeky a okolí (znečištěná voda, odpadky v okolí, ...).

- Voda

Pomůcky: olej, vodové barvy, štětce, hadříky, kelímky na vodu.

S dětmi postříkáme papír olejem, necháme rozpít a poté vodovými barvami malujeme řeku (tekoucí vodu, rybník,...) – na papíře vznikají fleky.

Hudební náměty:

Píseň: Čistá voda – Marie Adamovská, Jiří Hradec.

Poslech zvukových nahrávek vody (moře, řeka, potok, vodopád,...) – děti určují.

Námět na vycházku:

Vycházka k řece Bečvě – kde děti pozorují tok vody, odkud kam teče, zvěř okolo vody, stav vody (znečištění). Děti mohou z mostu do řeky házet vodě neškodné předměty (klacky, stébla trávy, krmení pro kačeny, papírové lodičky) a pozorovat jak plynou po vodě pryč.

4.2 Téma: Ovzduší

Téma:	To, co dýcháme
Cíle:	Osvojení si elementárních poznatků o ovzduší – co je vzduch, že je vzduch všude kolem nás, kvalita ovzduší souvisí s naším zdravím. Vytváření návyků k ochraně ovzduší. Vytváření kladného postoje k přírodě a ochraně přírody.
Očekávané výstupy:	Vědět co je vzduch a že je všude kolem nás. Vést rozhovor o kvalitě ovzduší. Vědět jak pomoci proti znečišťování ovzduší. Mít kladný postoj k přírodě a ochraně přírody.
Organizační formy	Řízená činnost, hra, vycházka, pobyt venku.
Předpokládané metody:	Vyprávění, vysvětlování, rozhovor, diskuse, práce s knihami, textovým a obrazovým materiálem, předvádění činností, pokusů, grafické a výtvarné činnosti, dramatické hry, smyslové hry, sledování.

Řízená diskuse na téma. Využití obrázků a pomůcek.

- Děti se dozví, že je nějaké ovzduší, vzduch, který dýcháme, že je vzduch všude kolem nás, i když nejde vidět.
- Poznají, že vzduch může být znečištěný a co mohou dělat, aby se znečišťoval méně.

Předpokládané otázky:	Jaký je vzduch? Jde vzduch vidět? Je vzduch důležitý? Jakou má cenu? Co by bylo bez vzduchu? Jaký je vzduch v našem městě? Co všechno vzduch znečišťuje? Co by se mělo dělat pro čistější vzduch?
-----------------------	--

Hádanka:

Je to neviditelné, ale pro život důležité (vzduch).

Náměty na vyprávění:

- Příběh o čistém vzduchu (Javna, 2012) – děti se z příběhu dozví, že v minulosti byl vzduch čistější a jak je to dnes.

Hry:

- Bublinování

Pomůcky: pěna do koupele (saponátový roztok), kbelík, plyšové tyčinky s drátkem.

Do kbelíku dáme pěnu a vodu v poměru asi 1:2 a důkladně promícháme. Děti si udělají na konci drátku smyčku, kterou ponoří do vody s pěnou. Poté se směs zachází jako s klasickým bublifukem – pozorují, kam bubliny letí.

- Lapači vzduchu

Děti po třídě hledají věci, ve kterých je „uzavřený“ vzduch (balóny, nafukovací hračky, míče, lahve,...).

- Nafukovací balónky

Honička. Děti jsou nafukovací balónky, jedno dítě je jehla – pobíhá se vztyčeným ukazovákem. Koho jehla chytí, ten se vyfoukne jako balón a vydává u toho syčení, jako když se vypouští, poté se znovu zapojuje do hry.

- Všechno lítá co má peří

Vybere se vypravěč, ze začátku učitelka. Ostatní děti si sednou, nejlépe do tureckého sedu. Říká se: „Všechno lítá, co peří má.“ Pak si vybere nějaký předmět či zvíře a pokračuje: „letadlo lítá.“ Pokud je to zvíře či předmět, který samo o sobě opravdu dovede létat (např. pták, letadlo, drak apod.) ostatní děti zvednou ruce do výše a mávají. Pokud řekne předmět či zvíře, který létat nedovede, ostatní děti zůstanou sedět s rukama dolů. Tempo vyprávění se s postupem hry zrychluje.

- Druhy větrů

Běh po třídě, venku v různých rychlostech dle názvu větrů – lehký vánek, větřík, vítr, vichřice apod.

Pokusy a pozorování:

- Pozorování proudění větru

Pomůcky: klacky/tyče, izolepa, papírové proužky.

Papírové proužky připevníme na klacek a venku pozorujeme proudění větru.

- Co je v lahvích?

Pomůcky: PET lahve s víčky, větší krabice/tašky.

Mezi děti rozdělíme PET lahve (třeba i do skupinek) a krabice. Požádáme děti, aby lahve schovaly do krabic. S dětmi pozorujeme kolik jich je a kolik místa v krabici zabírají. Dětem ukážeme, že uzavřené PET lahve nejdou zmáčknout – proč? Následně děti odšroubují víčka z lahví a zmáčknou je (pošlapou), dají je zpátky do krabic – kolik je místa v krabici teď? Proč se to děje? V uzavřených PET lahvích je stále vzduch, i když nejde vidět – musíme je zmáčknout, aby vzduch vyvanul ven.

- Smogová hlídka (Javna, 2012)

Pomůcky: 10 obyčejných gumiček, dvě drátěná ramínka, velký igelitový pytel, lupa.

Z ramínek vytvarujeme obdélníky. Na každé ramínko navlékneme čtyři gumičky tak, aby byly úplně napnuté.

Jedno ramínko pověsíme někam ven, aby nebylo na přímém slunci (to je důležité). Druhé ramínko dáme do igelitového pytle, ten neprodyšně uzavřeme a uložíme do šuplíku, skříně. Počkáme asi týden. Popisujeme dětem činnost. Potřebujeme dostatek času na pokus, abychom zjistily kvalitu vzduchu.

- Foukání do papírové kuličky

Pomůcky: brčka, papír.

Dětem rozdáme kousek papíru, ze kterého si udělají kuličku, rozdáme brčka – děti foukají do kuličky a sledují kuličku.

Výtvarné náměty:

- Výroba větrníku

Pomůcky: čtverce 14x14 z tvrdého papíru, nůžky, lepidlo, brčko/špejle, špendlíky, korkové zátky (popř. klovatina, štětce, vodové barvy).

Pokud budeme používat bílý papír – potřeme čtverec klovatinou, rozpustíme v něm vodové barvy, necháme zaschnout.

Děti dle nakreslených čar necháme nastříhnout čtverec. Levý roh každého trojúhelníku složíme do středu a přilepíme jen malým množstvím lepidla. Středem větrníku propíchneme špendlík – dopomoc dětem, dbát na opatrnost! Na špendlík připevníme brčko/špejle/klacík a zajistíme konec zátkou.

Pomocí hotového větrníku pozorujeme proudění vzduchu, foukáme do něj, větrníky můžeme vzít ven, zapíchnout do květináčů.

- Foukané obrázky

Pomůcky: tvrdý papír A5, barevná tuš.

Dětem kápneme doprostřed papíru tuš, poté děti rozfoukávají kaňku po celém papíře, barvy můžeme kombinovat. Děti potom mohou obrázek dokreslit dle své fantazie.

- Malujeme vítr

Námět na malbu x kresbu – na velký balicí papír všechny děti kreslí pohyb větru nebo každý sám na svůj papír – barvami, tuší, pastely, uhlem,...

Hudební náměty:

Poslech hudebník nahrávek větru.

4.3 Téma: Půda

Téma:	Kde žije krtek
Cíl:	Osvojení si elementárních poznatků o půdě – co je půda, jak půda vzniká, proč půdu chránit, co v půdě najdeme. Vytváření návyků k ochraně půdy. Vytváření pozitivního vztahu k přírodě a ochraně přírody.
Očekávané výstupy:	Vědět co je půda, co v půdě najdeme, proč půdu chránit. Poznat vznik půdy. Mít kladný vztah k přírodě a ochraně životního prostředí.
Organizační formy:	Řízená činnost, hra, pobyt venku.
Předpokládané metody:	Vyprávění, vysvětlování, rozhovor, diskuse, práce s knihami, textovým a obrazovým materiálem, předvádění činností, pokusů, grafické a výtvarné činnosti, dramatické hry, smyslové hry, sledování.

Řízená diskuse na téma. Využití obrázků a pomůcek.

- Děti se seznámí s půdou, poznají její složení, kdo v půdě žije, jak půda vzniká a že i půda může být znečištěná.

Předpokládané otázky:	Je půda důležitá? Proč? Pro koho? Kdo v půdě žije? Může být půda znečištěná? Čím?
-----------------------	---

Hry:

- Na krtky

Pomůcky: šátky, noviny/papíry.

Zavážeme dětem oči, ti se pohybují po předem připravené cestičce z novin – podle hmatu – ke krtkově domečku. Děti posíláme po jednom.

Dramatizace:

- Růst

Semínko – děti stočené do klubíčka.

Klíček – děti se posadí, jednu nohu skrčí pod sebe, druhou natáhnou.

Rostlinka – ze semínka pomalu začne růst rostlina, děti mají ruce sepnuté nad hlavou a pomalu se zvedají, zároveň pomalu rozpažují ruce, poté rostlina odkvete – připažení a od rostliny odpadne semínko – děti se stočí opět do klubíčka.

Pokusy a pozorování:

- Badatelé/vědci

Pomůcky: hlína, igelity, dřevěné špachtle, mísy.

Posadíme děti ke stolečkům. Každý stoleček dostane misku s hlínou, lopatku/špachtli.

Děti mají za úkol zjistit, co vše v hlíně najdou – jaké je složení půdy. Děti vybírají věci z hlíny – kamínky, klacíky, apod. ale také věci, které do hlíny nepatří – guma, igelit apod.

Upozorníme děti, že v hlíně mohou být taky malé broučkové. Poprosíme děti, aby byly opatrné a prohlídly si je. (Bureš, 1996, s. 29)

- Vznik půdy

Pomůcky: bedýnka, listí nebo skartovaný papír, tráva, větvičky, odpad ze zeleniny, trochu hlíny, kompostové žížaly.

S dětmi nasbíráme na zahradě trávu, větvičky, listí. Do bedýnky na dno dáme vlhké listí nebo vlhký skartovaný papír. Dále přidáme nasbíranou trávu, větvičky nalámané na malé kousky, odpad ze zeleniny a promícháme s hlínou. Poté dáme do bedýnky žížaly. Občas prohrábneme a pokropíme (Javna, 2012).

- Zkoumání zeminy

Pomůcky: úrodná hlína, písek, hlína, bláto, kompost, kamínky.

Rozlišujeme s dětmi druhy zeminy podle barvy, vůně a dotyku. Zkoušíme namíchat s vodou a pozorujeme. Můžeme zkoušet půdu vážit – mokrá x suchá.

- Život pro kytku

Pomůcky: květináč, hlína, sazenička.

S dětmi zasadíme do hlíny kytku a budeme se o ni starat. Naše kytku nám taky pomůže k lepšímu vzduchu, o kterém jsme se bavili minule.

- Naše zahrádka

Vytvoříme záhonek pro děti, kde si budou za pomoci učitelek pěstovat vlastní rostliny. Sledování klíčení semen a růstu rostliny.

Výtvarné náměty:

- Krtkův domov – děti kreslí podzemní chodby a pelechy krtka.
- Žížala

Pomůcky: 2 proužky papíru pro každé dítě, lepidlo, fixy.

Proužky přes sebe kolmo překládáme, vždy spodní přes horní. Poté dokreslíme žížale obličej.

- Písečné obrázky

Pomůcky: tvrdý papír A4, písek, štětec, lepidlo, nádoby na písek, igelity na stůl.

Děti si tužkou předkreslí nějaký obrázek, např. dle ročního období, půdní živočichy, rostlinu apod. Poté obrys tužkou přetřou lepidlem a zasypávají pískem, zbytek písku otřepou zpátky do nádoby.

Hudební náměty:

Píseň o krtkovi.

4.4 Téma: Třídění odpadů

Téma:	Učíme se třídit!
Cíl:	Osvojení si elementárních poznatků o odpadech – co je odpad, druhy odpadu. Osvojení pojmu recyklace. Vytváření návyků správného třídění odpadu. Vytváření kladného postoje k přírodě a ochraně přírody.
Očekávané výstupy:	Pojmenovat druhy odpadu. Znat pojem recyklace. Umět správně třídit odpad. Mít kladný vztah k přírodě a ochraně přírody.
Organizační formy:	Řízená činnost, hra, pobyt venku.
Předpokládané metody:	Vyprávění, vysvětlování, rozhovor, diskuse, práce s knihami, textovým a obrazovým materiálem, předvádění činností, pokusů, grafické a výtvarné činnosti, dramatické hry, smyslové hry, sledování.

Řízená diskuse na téma. Využití obrázků a pomůcek.

- Děti se seznámí s tříděním odpadu, poznají, že všechny odpadky nepatří do jednoho koše.
- Děti budou vědět, kam co patří – budou umět třídit, poznají co je recyklace.

Předpokládané otázky:

Odkud máme odpadky?
Kam všechny odpadky patří? Patří vše do jednoho koše?
Proč jsou kontejnery barevné?
Znáte místo, kde takové kontejnery jsou?
Proč je důležité odpad třídit? – Recyklace

Hry:

- Na odpadky

Pomůcky: barevné „koše“ (barevné papíry – modrý, žlutý, zelený, černý).

Obdoba hry na barevné domečky. Do rohů třídy rozmístíme barevné „koše“ (modrý, žlutý, zelený, černý) – dá se nahradit barevnými papíry. Děti běhají po třídě na smluvený signál – název odpadu, se postaví k určenému kontejneru.

(Např. PET lahev – děti se zastaví u žlutého domečku; papírový sáček – děti se zastaví u modrého domečku, apod.)

- Co na zahradu nepatří?

Pomůcky: odpadky různého druhu, barevné „koše“.

Učitelka po zahradě rozmístí odpadky. Děti budou určovat, co na jejich zahradu nepatří, poté všechny odpadky posbírají a roztřídí do příslušných nachystaných košů.

- Pexeso o odpadech (Ekocentrum PALETA).

Psychomotorické hry: (využití odpadu, než ho vyhodíme)

Pomůcky: víčka od PET lahví, kelímky od jogurtu, noviny

- Víčka: Použijeme víčka, děti utvoří dvojice. Víčka na sebe skládají, potom se vymění.
Cesta z víček – děti po víčkách chodí.
- Kelímky od jogurtu: Vytvoříme s dětmi slalom.
- Staré noviny: Cesta přes řeku – rozložíme noviny po třídě, děti si vybírají cestu přes „řeku“. (Dbát na bezpečnost – papír na koberci může klouzat!)

Smyslové hry:

Pomůcky: větší pytel nebo krabice s dírou, sáček, PET lahev, papír, plastová kostka, sklenice.

- Hmat: děti sahají do pytle se zavázanýma očima a vytahují předměty, určují materiál a věc.

Pokusy a pozorování:

- Poklad

Pomůcky: ohryzek, PET lahev, slupka od banánu, mikrotenový sáček, víčko, sklenička od přesnídávky, papír, květina, žalud, kaštan, papír, propiska, lopata.

S dětmi vybereme odpadky (např. ohryzek, PET lahev, slupka od banánu, mikrotenový sáček, víčko, sklenička od přesnídávky, papír, květina, žalud, kaštan). Všechny je sepíšeme na papír. Vybereme místo na zahradě, kde náš „poklad“ zahrabeme a místo označíme.

Zaznačíme si do kalendáře, tak aby to viděly i děti, kdy poklad vykopeme.

Přibližně po měsíci s dětmi poklad vyhrabeme a zjišťujeme, co v pokladu chybí.

Výtvarné náměty:

- Výroba barevných košů – s dětmi obalíme krabice barevným krepovým papírem, dle daných barev kontejnerů.
- Kresba – děti kreslí barevné kontejnery, nebo jeden a co do něj patří.

Pracovní listy:

- Kam s nimi? – děti přiřazují obrázky k danému kontejneru.
- Do kterých kontejnerů odpad patří?

Hudební náměty:

- Píseň Odpadky – Marie Adamovská, Jaromír Klempíř
- Píseň Nepořádek – Marie Adamovská, Jaromír Klempíř

Básně:

Nepořádek, nepořádek,
ten je na nás krátký,
my jsme děti šikovné,
vrátíme ho zpátky.
Odpad patří d popelnic,
jako ryba do vody,
abychom tu zase měli,
školku plnou pohody.

Pobyt venku:

Při pobytu venku hledáme barevné kontejnery – žluté, zelené, modré. Zjišťujeme, co se do nich dává. Sledujeme nepořádek u popelnic. Třídíme odpad – při vycházce třídíme odpad ze třídy do správných kontejnerů.

4.5 Téma: Papír

Téma:	Papírování
Cíl:	Osvojení si elementárních poznatků o papíře – co je z papíru, jaký je papír, proč papírem šetřit, výroba papíru. Vytváření návyků správného třídění odpadu. Vytváření kladného postoje k přírodě a ochraně přírody.
Očekávané výstupy:	Poznat papír, rozpoznat věci z papíru. Seznámit se s výrobou papíru – vyrobit papír. Umět třídít odpad. Mít kladný vztah k přírodě a ochraně přírody.
Organizační formy:	Řízená činnost, hra, pobyt venku.
Předpokládané metody:	Vyprávění, vysvětlování, rozhovor, diskuse, práce s knihami, textovým a obrazovým materiálem, předvádění činností, pokusů, grafické a výtvarné činnosti, dramatické hry, smyslové hry, sledování.

Řízená diskuse na téma. Využití obrázků a pomůcek.

- Děti se seznámí s jedním materiálem pro třídění – papír, kam papír patří, poznají, vše co je z papíru, jak se papír vyrábí, že se dá recyklovat.

Předpokládané otázky:	Co vše je z papíru? Co s papírem můžeme dělat? Odkud takový papír máme? Co uděláme s nepotřebným papírem? Dá se z použitého papíru udělat nový? – Recyklace Do jakého kontejneru papír patří?
-----------------------	--

Hádanky:

Je to bílé jako sníh,
hladké jako sklo,
lehké jako peříčko,
rovné jako stůl
a dobře se na to maluje.

(Papír)

Psychomotorické hry:

Pomůcky: noviny.

- Staré noviny: Rozmístění novin po třídě, děti si vybírají cestu přes.

Smyslové hry:

- Hmat: Jaký je papír?

Pokusy a pozorování:

- Výroba papíru

Pomůcky: noviny nebo starý papír, čistý balicí papír nebo mikrotenový sáček, savý papír (noviny), savá látka (utěrka), rovná deska, mísa (lavor), mixér.

Postup:

Rozmočený papír rozmixujeme na kaši, ne příliš jemnou. Do kaše můžeme zapracovat barvivo, dle fantazie. Na desku (stůl) dáme savou látku, na kterou položíme vrstvu novin a na ně balicí papír (nebo sáček). Z papíroviny (kaše) vymačkáme přebytečnou vodu, ale nesmí být příliš suchá a vytvoříme na balicím papíře svůj vlastní arch (dle fantazie dětí). Arch poté zbavujeme pomocí novin přebytečné vody, měníme i noviny pod balicím papírem. Nakonec můžeme přejet válečkem, aby byl nový papír rovnější. Necháme sušit. (Usušený arch nového papíru opatrně sloupneme, pokud se zkroutil, můžeme ho přes látku přežehlit.)

Tuto činnost lze zařadit i do výtvarných námětů.

Výtvarné činnosti:

- Papírový les

Pomůcky: papíry A4, pastelky, fixy nebo barvy, nůžky.

Dětem rozdáme papíry, pastelky, fixy nebo barvy (podle časových možností). Zadáme dětem úkol, aby nakreslily nějaký strom (třeba i se zvířátkem), který zachránily svou výrobou papíru. Nakreslený strom vystříháme a vytvoříme s dětmi na nástěnce les, mezi který rozvěsíme i ručně vyrobené papíry, aby dětem připomínaly, že zachránily nějaký strom.

4.6 Téma: Plast

Téma:	Příliš mnoho PET lahví
Cíl:	Osvojení si elementárních poznatků o plastu - co je z plastu, jaký je plast, proč plast třídít. Vytváření návyků správného třídění odpadu. Vytváření kladného postoje k přírodě a ochraně přírody.
Očekávané výstupy:	Poznat plast a věci z plastu. Vědět, proč je důležité třídít plast. Mít kladný vztah k přírodě a ochraně přírody.
Organizační formy:	Řízená činnost, hra, pobyt venku.
Předpokládané metody:	Vyprávění, vysvětlování, rozhovor, diskuse, práce s knihami, textovým a obrazovým materiálem, předvádění činností, pokusů, grafické a výtvarné činnosti, dramatické hry, smyslové hry, sledování.

Řízená diskuse na téma. Využití obrázků a pomůcek.

- Děti se seznámí s jedním materiálem pro třídění – plast, kam plast patří, poznají, co může být z plastu, že se dá recyklovat.

Předpokládané otázky:	Kam plast patří? Co všechno je plastové? Dá se plast také recyklovat?
------------------------------	---

Náměty na vyprávění:

- Příběh o plastové láhvi – děti z příběhu poznají, kam PET lahve patří, co se s nimi děje po odvezení.

Hry:

- Hledání plastového pokladu

Pomůcky: víčka od PET lahví.

Předem jsme po třídě poschovávali plastové vršky (minimálně jeden vršek na jedno dítě, čím více, tím lépe). Zadáme dětem úkol, že mají ve třídě schovaný plastový poklad a dáme jim pokyn k hledání.

Pokud nebudou vědět, co mají hledat, ukážeme jim jeden vršek.

Děti hledají a nalezené vršky dávají na smluvené místo – žlutá mísa.

- Obrázky

Pomůcky: víčka od PET lahví.

Děti si na zemi z víček od PET lahví skládají obrázky na různé téma. Kytky, obličej, domy, dopravní prostředky,...

Psychomotorické hry:

Pomůcky: víčka od PET lahví, kelímky od jogurtu.

- Víčka: Použijeme víčka, děti utvoří dvojice. Víčka na sebe skládají, potom se vymění.
Cesta z víček – děti po víčkách chodí.
- Kelímky od jogurtu: Vytvoříme s dětmi slalom.

Smyslové hry:

Hmat: Jaký je plast? – měkký, tvrdý, studený.

Sluch: Jaký je plast? – šustí, zvuky o sebe,...

Zrak: Jaký je plast? – barevný, průhledný,...

Výtvarné náměty:

- Chobotnice

Pomůcky: PET lahev (na každé dítě), nůžky, lepidlo, barevné papíry, fixy, krepový papír.

Nejprve odstříhneme (nebo učitelka odřeže) dno lahve, pak podélně odspodu nahoru stříháme lahev na pásy, asi 1cm široké (chapadla) – ne úplně nahoru. Děti si nastříhají oči, nos a pusu z papíru a nalepí je na „hlavu“ chobotnice. Pod vršek připevníme nastříhané „krepákové vlasy“ a přišroubujeme. Chapadla „nalámeme“ a hotovou chobotnici postavíme.

Můžeme do vršku udělat díru a chobotnici pověsit na provázek.

- Berušky a broučci

Pomůcky: vršky od PET lahví, lihový fix, lepidlo, papír, pastelky, fixy.

Děti si nalepí vršky na papír, dokreslí jim nohy, hlavu a pozadí, poté lihovým fixem nakreslí brouků a berušek krovky.

4.7 Téma: Sklo

Téma:	Skleněná školka
Cíle:	Osvojení si elementárních poznatků o skle – co je ze skla, jaké je sklo. Vytváření návyků správného třídění odpadu. Uvědomění si, že sklo může ublížit. Vytváření kladného postoje k přírodě a ochraně přírody.
Očekávané výstupy:	Poznat sklo, vědět co je ze skla. Vědět, že sklo může ublížit. Mít kladný vztah k přírodě a ochraně přírody.
Organizační formy:	Řízená činnost, hra, pobyt venku.
Předpokládané metody:	Vyprávění, vysvětlování, rozhovor, diskuse, práce s knihami, textovým a obrazovým materiálem, předvádění činností, pokusů, grafické a výtvarné činnosti, dramatické hry, smyslové hry, sledování.

Pozn.: Pro seznámení dětí se sklem máme velice omezené prostředky, činnosti pro děti s tímto materiálem jsou také omezené. Děti se dozví, že je sklo rozbitné a že si jím můžou ublížit.

Řízená diskuse na téma. Využití obrázků a pomůcek.

- Děti se seznámí se sklem, dozví se, že jim sklo může ublížit a jak se chovat, aby neublížilo, dozví se, že se dá také recyklovat a kde všude sklo najdou.

Předpokládané otázky:	Kde všude sklo najdeme? Jaké je sklo? Dá se sklo rozbít? Do jakého kontejneru sklo patří? Dá se sklo recyklovat? Co je ze skla?
-----------------------	--

Vyprávění:

- Motivační příběh o skle a jeho hrozbě.

Hry:

- Skleněné sochy

Obměna hry na sochy s motivací, že jsou děti sochy ze skla, pokud se budou pohybovat po vypnutí hudby, tak se rozbijí jako sklo. Dobré hrát až po pokusu s rozbitím skla.

Psychomotorické hry:

Pomůcky: skleněné lahve, sklenice.

Rozdáme dětem do dvojic sklenice, děti po sobě jezdí a masírují se. Můžeme doplnit vhodnou relaxační hudbou.

Smyslové hry:

Zrak: Jaké je sklo? – průhledné, barevné.

Hmat: Jaké je sklo? – studené, teplé.

Pokusy a pozorování:

- Rozbití skla

Venku před dětmi rozbijeme sklo (nejlépe mimo školní zahradu). Děti zjistí, že je sklo rozbitné – vznikají střepy, které nám mohou ublížit. Dbát na bezpečnost a úklid střepů.

Výtvarné náměty:

- Mozaika:

Pomůcky: úlomky skla na mozaiku, lepidlo Herkules, tvrdý papír, šablony (kruh, čtverec, trojúhelník, srdce).

Děti si vystříhnou daný tvar, poté na daný tvar lepí úlomky skla a vytváří tak mozaiku.

- Malování na sklo

Pomůcky: barvy na sklo, šablony, fólie.

Děti malují barvami na sklo buď podle své fantazie, nebo podle předlohy. Můžeme malovat přímo na skleněné lahve.

5 REALIZACE A VYHODNOCENÍ PROGRAMU V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Program byl realizován ve vybrané mateřské škole. Původně měl být realizován s dětmi ve věku 5 – 6 let o počtu 12. Situace nastala taková, že se mi počet a věk dětí měnil. Práce se skupinou věkově smíšených dětí ve věku 2,5 – 6,5 let.

Program měl být dlouhodobější a trvat přibližně měsíc. Ze strany MŠ jsem dostala méně času, tudíž byl realizován jen z části. Měl čtyři témata (vodu, ovzduší, půdu a třídění odpadů) v pěti dnech.

5.1 Téma: Voda

Téma voda, jsem si zvolila pro první den.

Vybrané činnosti: diskuse na dané téma, příběh O kapičce Jáře, hra Na déšť, smyslové hry Jaká je voda?, pokus čistička, kreslení znečištěné vody a okolí, poslech písně Čistá voda, vycházka k řece Bečvě.

Průběh dne: Přivítala jsem se s dětmi, již mě znaly, takže představování nemuselo probíhat. Přichystala jsem si veškeré pomůcky k činnostem. S dětmi jsme se posadily do kroužku na koberci, poslala jsem láhev s vodou a děti měly za úkol říct, co v láhvi je a vodu pozorovat. Na otázku „Kde všude najdeme vodu?“ děti začaly odpovídat – řeka, déšť, rybník apod. Společně jsme si řekly další možnosti výskytu vody a ukázaly obrázky. Přečetla jsem příběh O kapičce Jáře, děti pozorně poslouchaly a byly překvapené z toho, jak kapka Jára cestovala. Děti se z příběhu dozvěděly, jak koluje voda. Ukázala jsem obrázek koloběhu vody, který jsem dětem vysvětlila a popsala. Zahrály si hru Na déšť, na veliký mrak se seskupily děti, první si mrak prohlížely a byly nadšené, jak je velký. V této hře si děti vyzkoušely již zmíněný koloběh vody. Posadily se zpátky na koberec, dětem byla položena otázka „Jaká může být voda?“, v rohu měly přichystaný stůl s různou vodou – čistá, špinavá, obarvená barvou, dále studená, teplá a led, oslazená cukrem, kyselá a slaná. Tato činnost děti velmi zaujala, zkoumaly barvu a čistotu vody, chuť nebo teplotu, seznámily se i s ledem. Špinavá voda se jim nelíbila a vedly diskusi, jak můžeme vodu nečistoty zbavit. Prohlížely si v knize Už vím proč, čističku vody. Následně jsme si vlastní čističku vyrobily. Děti byly překvapené, jejich výrazy a výroky mě přesvědčily o tom, že tohle byl výborný konec. Další plánovanou činností byla vycházka k řece Bečvě, se kterou mi pomohla učitelka třídy. Děti u Bečvy pozorovaly stav vody a její čistotu

a pouštěly po vodě přírodniny – sledovaly, jak plují po hladině. Po příchodu zpět do MŠ měly děti za úkol nakreslit znečištěnou řeku a její okolí. Poslouchaly přitom píseň Čistá voda.

Zhodnocení dne:

Plnila jsem cíle: osvojení si elementárních poznatků o vodě, vytváření návyků k ochraně vody, vytváření kladného postoje k přírodě a ochraně vody. Tyto cíle jsem z důvodu malé dotace času nenaplnila úplně. Nebyl zcela naplněn cíl vytváření kladného postoje k přírodě. Děti nebyly v těsném kontaktu s přírodou, a to z důvodu špatného počasí. Tento cíl by se tak snadněji rozvíjel. Nicméně i tak jsem se snažila kladný vztah k přírodě rozvíjet. Děti mají velkou schopnost empatie a velké srdce přírodě pomoci. Děti se málo seznámily se skupenstvím vody, tudíž nebyl naplněný cíl o poznání a pojmenování skupenství vody.

Zvolené cíle jsem plnila výše uvedenými vybranými činnostmi. V příběhu O kapičce Jáře se děti dozvěděly o koloběhu vody. Ten poznávaly i ve hře Na déšť, která měla velký ohlas. Při smyslových hrách poznávaly, jaká může voda být, málo se seznámily se skupenstvím vody. Pokus s čištěním vody ukázal dětem, že se špinavá voda dá vyčistit, ale je to náročné a zdlouhavé, proto je důležité vodu před znečištěním chránit. Na vycházce k řece Bečvě sledovaly stav naší řeky a jejího okolí.

Děti nejvíce zaujal pokus s čištěním vody, dále hra Na déšť a smyslové hry. Děti k činnostem přistupovaly pozitivně, šlo vidět, že se chtějí něco nového dozvědět a vyzkoušet.

Dále bych rozvíjela více poznatky o vodě, poznat skupenství vody a důsledky znečištění vody (pokus „Znečištěná voda“).

Celkově bych den zhodnotila jako velmi povedený, děti hraní s vodou zaujalo a bavilo a přitom se nenáročně o vodě učily. Dokázaly zodpovědět, čím může být voda znečištěná, snažily se zodpovědět, jak vodu neznečišťovat. Poznaly koloběh vody, který si i prakticky vyzkoušely.

5.2 Téma: půda

Jako druhé téma jsem si zvolila **půdu**. Na toto téma jsem měla velmi omezený čas, přibližně hodinu.

Vybrané činnosti: diskuse na dané téma, hra Na krtky, dramatizace růstu semínka, zkoumání zeminy

Průběh dne: Privítala jsem se s dětmi a nachystala jsem si potřebné pomůcky. S dětmi jsme vedla rozhovor o půdě. Jak půda vypadá, co v půdě najdeme, zda v půdě žijí nějaké živočichové. Děti žádné živočichy nejmenovaly, rozeslala jsem tedy obrázky a děti poznávaly – žížaly, brouky, krtka. Z rozhovoru se dozvěděly, jak může být půda znečištěná, samy podávaly různé nápady z předchozí zkušenosti s vodou. Zahrály si hru Na krtky, která byla náročná na organizaci, protože byl velký počet dětí. Než dráhu obešlo jedno, ostatní se nudily a vymýšlely si jiné činnosti. Snažila jsem se děti zabavit prohlížením obrazového materiálu k tématu. Hra děti bavila, měly možnost si vyzkoušet být slepým krtkem. Přesunuly se k přichystaným nádobám s různými druhy zeminy. Děti tyto druhy zkoumaly hmatem, zrakem i čichem, a popisovaly, co cítí a vidí. Zkoušely jednotlivé druhy namíchat s vodou a sledovaly, co se děje.

Zhodnocení dne:

Plnila jsem cíle: Osvojení si elementárních poznatků o půdě, vytváření pozitivního vztahu k přírodě. Cíle se plnily velmi těžko. Pomocí diskuse na dané téma jsem se snažila dětem přiblížit téma půdy a jejího znečištění. Z důvodu velmi malého časového prostoru nebyly cíle naplněny. Děti se seznámily s tím, co půda je, co v půdě najdeme a proč půdu chránit. Myslím si, že poznatky nebyly zcela osvojeny, proto pokládám cíle na nesplněné.

Děti nejvíce zaujala hra Na krtky a zkoumání zeminy, kde děti poznávaly druhy zeminy, mohly se hlínou prohrabovat a vnímat ji tak všemi smysly. Tato činnost ale nerozvíjela žádný cíl.

Tohle téma bych znovu opakovala a snažila se cíle naplnit jinými činnostmi. Důležitý by byl dostatek času. Je potřeba ověřit více činností.

Tento den hodnotím negativně, jak z mého pocitu, tak z nenaplnění cílů.

5.3 Téma: Ovzduší

Třetím tématem bylo **ovzduší**, na které jsem měla celé dopoledne.

Vybrané činnosti: diskuse na dané téma, hádanka, příběh o čistém vzduchu, lapači vzduchu, pohybová hra nafukovací balónky, hry s balónky, výroba větrníku, kresba větru.

Průběh dne: Ráno jsem se přivítala s dětmi a přichystala si pomůcky na dané téma. Ráno si děti vyrobily větrník. Vyrábět větrník si chtěly všechny děti, protože se jim líbil a mohly si s ním hrát. Při výrobě větrníku byla důležitá větší pomoc dětem, protože se pracovalo se špendlíkem. V řízené činnosti jsem začala hádankou, na kterou děti odpověděly až po nápovědě. Dále vedly diskusi na dané téma. Děti odpovídaly na otázky typu, jaký je vzduch, jestli jde vzduch vidět, jestli je vzduch důležitý. Přemýšlely, co by bylo bez vzduchu. Na otázku, jestli jde vzduch vidět, jsem navázala příběhem o čistém vzduchu, kde bylo dětem popsáno, že byl kdysi dávno čistý. Dnes, když jezdí auta, existují továrny je vzduch znečištěný a obloha není modrá, ale někdy hnědá. Z příběhu jsme vyvodily, že vzduch může být i vidět. Poté vedly diskusi, jaké je ovzduší u nás ve městě. Určovaly, co by se mělo dělat pro čistější vzduch – samy odpovídaly „Méně jezdit auty, méně pálit věci“ Já jim řekla, že vysadit stromy a rostliny, protože ty produkují kyslík, který dýcháme. Následně zjišťovaly, kde všude může být vzduch, zahrály si hru „Lapači vzduchu“. Našly ukryté nafukovací balónky, se kterými si pinkaly, aby se uvolnily z delšího sezení. Poté se posadily a sledovaly proudění vlastního výdechu na připravených špejlích s proužky papíru. Dostaly brčka a papírovou kuličku, kterou si samy vytvořily. Foukaly přes brčko do kuličky a sledovaly, co se bude dít. Dále si zahrály hru „Nafukovací balónky“. Následovalo závěrečné zklidnění a relaxace, pomocí relaxační hudby. Ležely na koberci v poloze na zádech a prováděly hluboký nádech a prudký výdech.

Zhodnocení dne:

Plnila jsem cíle: osvojení si elementárních poznatků o ovzduší a vytváření kladného postoje k ochraně přírody. Tyto cíle jsem plnila výše uvedenými činnostmi. Děti už ví, že je vzduch všude kolem nás a to pomocí hry Lapači vzduchu. V diskusi se dozvěděly o tom, že kvalita ovzduší ovlivňuje naše zdraví. Vytváření kladného postoje k ochraně přírody nebylo opět rozvíjeno, tak jak by mělo, a to v přímém kontaktu s přírodou. Takže nemohu považovat tento cíl za splněný.

Děti nejvíce zaujala výroba větrníku a hry s balónky. Příště bych nezařadila kresbu větru, pro děti byl pojem příliš abstraktní a nevěděly, co přesně kreslit. Obrázky jsou pěkné, ale zachycují konkrétní věci, jako větrné mlýny apod.

Dále bych více rozvíjela kladný vztah k přírodě přímým kontaktem. Více rozvíjet návyky k ochraně ovzduší, nejen slovně.

Dopoledne bych zhodnotila kladně, činnosti jsem vybrala dobře, bohužel některé jsem realizovat nemohla z důvodu omezeného času (např. Smogová hlídka, ke které je potřeba minimálně týden času). Větrníky sklidily velký ohlas dětí. Překvapily mě některé vědomosti dětí o ovzduší a jeho znečištění, čím se znečišťuje a jak předcházet znečištění.

5.4 Téma: Třídění odpadu

Posledním tématem bylo **třídění odpadu**, které bylo realizováno ve dvou dnech. Práce s předškolními dětmi ve věku 5 – 6,5 let.

Vybrané činnosti: Diskuse na téma, pohybová hra Na odpadky, Co na zahradu nepatří, pexeso o odpadech, psychomotorické hry – využití víček, kelímků a novin, výroba barevných košů, pracovní list Kam s nimi?, poslech písničky odpadky a nepořádek, hádanka o papíru, příběh O plastové lahvi, hledání plastového pokladu, smyslové hry: jaký je papír, plas, sklo?

Průběh dnů:

1. den: Přivítala jsem se s dětmi a nachystala si pomůcky k výrobě barevných košů. Děti byly velmi zvědavé, na co mám tak velké krabice. Krabice se mnou oblepovaly pouze děvčata, kluci se nezapojili, což jsem neviděla jako problém, protože krabice byly pouze tři. Děvčata byly zvědavé, co to vyrábí a na co to bude. Zeptala jsem se jich, zda jim to něco připomíná. Kde takové barvy mohou vidět? Jednu dívku napadly barevné kontejnery. Byla jsem velmi překvapená, že ji napadly právě kontejnery. Asi z předchozích témat, kdy jsme probírali znečišťování vody, půdy a ovzduší. Po polepení krabic jsem s dětmi hrála pexeso o odpadech. Některé děti vypracovávaly pracovní list „Kam s nimi?“. Před řízenou činností jsem v herně nachystala hromadu rozsypaných odpadků. Děti přicházely do herny a „rozčilovaly se“, kdo tu udělal takový nepořádek, kdo vysypal koš apod. Položila jsem dětem otázku: Co to tady máme za nepořádek? Děti odpovídaly správně, že odpadky. Potom spontánně začaly určovat, co všechno se v hromadě nachází.

Děti správně odpověděly i na otázku, kam odpadky patří (popelnice, kontejner). Zeptala jsem se jich, jestli všechny patří pouze do jednoho kontejneru, odpověděly, že ne. Vytáhla jsem ráno vytvořené „barevné koše“. Proč jsou kontejnery barevné? Děti odpovídaly, aby se lépe rozpoznaly, abychom věděli, kam co dát apod. Na obrázku jsem dětem ukázala opravdové kontejnery a položila otázku, zda někdy takové kontejnery viděly a kde? Děti odpovídaly, samy se pustily do odpovědí, že s rodiči chodí vyhazovat do takových kontejnerů odpadky. S dětmi jsme se seznámily s druhy a materiály odpadků z čeho jsou – papír, plast, sklo. Poté děti měly za úkol odpadky roztřídit do barevných košů. Největší problém dělalo rozpoznání plastu. Dále si zahráli hru „Na odpadky“. Pustila jsem k tomu dětem píseň o odpadcích. Odpadky jsem vysypala po třídě a děti si zahrály hru „Co na zahradu nepatří“ s obměnou – Co do třídy nepatří (kvůli nepříznivému počasí). Děti si tímto upevňovaly druhy odpadků a barvy kontejnerů, do kterých dané odpadky patří. Následovalo zklidnění, kdy děti určovaly znaky jednotlivých materiálů – papír, plast, sklo – Jaký je...? Osahávaly, zkoumaly jednotlivé odpadky. Položila jsem dětem otázku, proč je důležité třídít odpad? Nedokázaly odpovědět, tak jim byl vysvětlen pojem recyklace, jeho opakování, výslovnost. Děti měly za úkol zopakovat, co je to recyklace. Pokračovaly jsme hrou „Hledání plastového pokladu“, kdy děti měly za úkol hledat „něco“ a určit co hledají. Přišly na to, že hledají plastové vršky, které seskupily na jednu hromadu. Z vršků následně skládaly různé obrázky a dráhu, po které chodily holýma nohama. Sklidily jsme všechny vršky a odpadky. Následovalo závěrečné shrnutí, kde si zopakovaly, kam co patří.

2. den: Druhý den byl převážně opakovací. Omezený čas – pouze dvě hodiny, kdy si opakovaly některé hry z předchozího dne – „Na odpadky“. Zopakovaly jsme si co, kam patří. Dobře si pamatovaly a určovaly odpady správně. Také si zopakovaly pojem recyklace, některé děti si pojem pamatovaly, jiné ne. Byl jim přečten příběh O plastové láhvi. Hrály si s vršky, protože děti byly z her nadšené. Opět skládaly obrázky právě z vršků, dráhu, třídily vršky podle barev. Děti byly nadšené a zjistily, kolik druhů vršků existuje, že barvy mají různé odstíny. Následně se rozdělili do dvojic, každá dvojice dostala nějaké vršky. Jeden z dvojice si lehl na zem, druhý na něj skládal vršky, děti se smály a zároveň relaxovaly, po chvíli se vyměnily. Následovalo opět závěrečné zopakování, shrnutí a úklid. A rozloučení s dětmi.

Zhodnocení dnů:

kteřé cíle jsem plnila, co děti zaujalo, jak děti přistupovaly k činnostem, jaké kompetence děti získaly, co nebylo splněno a co dále rozvíjet

Plnila jsem cíle: osvojení si elementárních poznatků o odpadech. Osvojení si pojmu recyklace. Vytváření návyků správného třídění odpadu. A jako v každém tématu vytváření kladného postoje k přírodě a ochraně přírody. Ze všech téma jsem právě v tomto tématu splnila nejvíce cílů. Děti si osvojily co je to odpad a jaké druhy odpadu jsou, osvojily si pojem recyklace a užívaly jej. Dokázaly správně třidit odpad. Opět vytvoření kladného vztahu k přírodě neproběhlo v kontaktu s ní.

Děti nejvíce zaujaly psychomotorické hry s vršky, což mě překvapilo. Dále pexeso o odpadech, kde poznávaly i jiné odpady. Můžu zmínit i hru Hledání plastového pokladu, kdy byly děti natěšené, co najdou, zklamání je nepotkalo.

Dále bych více rozvíjela návyk správně třidit odpad, i když to děti ovládaly a opět vytváření kladného vztahu k přírodě. Dozvědět se proč třidit odpad a s tím i více používat pojem recyklace.

Oba dny byly radostné, divočejší, děti si užívaly změny režimu dne a jiný přístup. Celkově jsem z obou dnů potěšená, děti jednotlivé činnosti bavily. Usuzuji z toho, že chtěly činnosti opakovat a těšily se na další.

Program bych koncipovala v delším časovém rozsahu a snažila se každému tématu zvýšit časovou dotaci. Doporučila bych zařadit i pobyt venku a realizovat tam větší část programu, aby byly děti v těsném kontaktu s přírodou. Naplnil by se tak více cíl „Mít kladný vztah k přírodě a ochraně přírody“. Myslím, že je vhodné si program pročíst a poté si určit délku realizace a vybrat činnosti, přizpůsobit je dětem a obměnit.

Program byl vytvořený pro děti ve věku 5 – 6 let, některé činnosti zvládly i mladší děti.

ZÁVĚR

Problematika ekologické výchovy je dnes aktuálním tématem. Z důvodu mého zájmu o tuto oblast jsem se rozhodla prostřednictvím programu „Svět okolo nás“ přiblížit toto téma dětem předškolního věku a pedagogům. Vytvořila jsem náměty pro dané téma a vybrané činnosti ověřovala v praxi.

Myslím, že ekologická výchova by se měla prolínat každým dnem, nestačí ji aplikovat pouze jedním programem. Mateřská škola tak může obohatit svůj vzdělávací program o činnosti s ekologickým tématem, přizpůsobit třídu a školní zahradu k lepšímu seznamování s přírodou. Učitelky by měly jít dětem příkladem svým chováním. Dítě opakuje a dělá to, co vidí. Nebránit dětem v přímém kontaktu s přírodou a živočichy. Je důležité dbát hlavně na bezpečnost při činnostech.

Pro svůj program jsem zvolila hrové činnosti. Hra je nejčastější a nejdůležitější činnost v předškolním věku. Hry jsou tak zárukou, že děti budou vnímat a přijímat nové poznatky. Snažila jsem se uplatnit různé metody, organizační formy a prostředky s pomůckami, tak aby děti činnost zaujala a bavila. Jsem velmi ráda, že třídění odpadu ve třídě pokračuje i po skončení programu.

Z prostudovaných materiálů a mnou provedeného programu usuzuji, že zařazování ekologické výchovy, ekologických prvků v mateřské škole je přínosné a v dnešní době potřebné. Ekologie je velmi rozsáhlá oblast, každý pedagog by si měl vybrat, co pro děti zvolí a jakým způsobem to dětem předá.

Vytvořila jsem, zrealizovala a vyhodnotila program, který byl pro mě přínosem. Přála bych si, aby má práce byla přínosem nejen pro mě, ale i pro ostatní pedagogy v mateřských školách.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BUREŠ, Jiří. *Ekologická výchova v mateřských školách*. Pardubice: TASK klub – Ekocentrum PALETA, 1996.

ČINČERA, Jan. *Environmentální výchova: od cílů k prostředkům*. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-147-8.

HORKÁ, Hana. *Teorie a metodika ekologické výchovy*. Brno: Paido. ISBN 80-85931-338.

HORKÁ, Hana. *Ekologická výchova v mateřské škole*. Brno: CDVU MU, 1994.

JAKRLOVÁ, Jana a Jaroslav PELIKÁN. *Ekologický slovník terminologický a výkladový*. Praha: Fortuna, 1999. ISBN 80-7168-644-1.

KUNC, Karel. *Environmentální vzdělání a výchova*. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita, 1996. ISBN 80-7078-363-X.

LEBLOVÁ, Eliška. *Environmentální výchova v mateřské škole*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0094-9.

MÁCHAL, Aleš. *Průvodce praktickou ekologickou výchovou*. Brno: Rezekvítek a Lipka, 2000. ISBN 80-902954-0-1.

MÁCHAL, Aleš. *Malý ekologický a environmentální slovníček*. Brno: Rezekvítek, 2001. ISBN 80-902954-1-X.

MÁCHAL, Aleš. *Špetka dobromysli: Kapitoly z praktické ekologické výchovy*. Brno: EkoCentrum Brno, 1996. ISBN 80-901668-6-5.

POLÁŠKOVÁ, Anna a kol. *Úvod do ekologie a ochrany životního prostředí*. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1927-9.

SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: VÚP, 2004. ISBN 80-87000-00-5.

ŠŤASTNÁ, Jarmila. *Kam s nimi: Vše o třídění a recyklaci odpadu*. Praha: Česká televize a EKO-KOM, 2007. ISBN 80-85005-72-7.

WINTEROVÁ, Lenka. *Kapitoly z ekologické výchovy*. Liberec: Fakulta pedagogická, Katedra pedagogiky a psychologie, 2004. ISBN 80-7083-788-8.

Průvodce po ekovýchovných programech: soubor textů zpracovaných v rámci projektu podpořeného v roce 2002 MŽP ČR. Kroměříž: Planorbis, 2002. Metodická příručka, č. 8.

Česká republika. Životní prostředí. In: *Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí*. 1992.

Česká republika. Informace o životním prostředí. In: *Zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí*. 1998.

Česká republika. Cíle vzdělávání. In: *Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání*. 2004.

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha. Praha: Tauris, 2001. ISBN 80-211-0372-8.

JAVNA, Sophie. *50 nápadů pro děti, jak přispět k záchraně planety*. Praha: Akropolis, 2012. ISBN 978-80-7470-017-0

HEDERER, Josef. *Životní prostředí a výchova*. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-86282-88-7.

ŠKODOVÁ, Helena a Eduard Škoda. *Už vím proč*. Praha: Albatros, 1979.

FULGHUM, Robert. *Všechno, co opravdu potřebuji znát, jsem se naučil v mateřské školce*. Praha: Argo, 2007. ISBN 987-80-7203-935-7.

Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice. 2000.

Dostupné z: [http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/strategicke_dokumenty_evvo_cr/\\$FILE/OEV-OVO_SP%20EVVO-20081105.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/strategicke_dokumenty_evvo_cr/$FILE/OEV-OVO_SP%20EVVO-20081105.pdf)

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

RVP PV Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.

ŠVP Školní vzdělávací program.

EVP Ekologické výukové programy.

MŽP Ministerstvo životního prostředí České republiky.

MŠMT Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.